

ponent" — om zich te verontschuldigen, dat zij nimmer geloof aan deze berichten hebben gegeven, maar dat de Hamburgsche bladen in Rusland, zeer veel gelezen wordende, men vermeend had de gemoederen der Russen voor te bereiden in een oogeblik, in het welke Keizer Alexander zich gereed maakte om naar zijn hoofdstad terug te keeren". Een doelbewuste valsche voorstelling van zaken dus.

Men ging zelfs volgens onze plaatselijke „nieuwstijding" zoover, vervalschte proclamaties met Napoleon's onderteekening aan te plakken. Zooiets had zich te Mainz voorgedaan en de Keizer had zijn misnoegen te kennen gegeven, dat men zijn proclamatie „met zotheid" opgevuld had. „Dezelve (proclamatie) is gedagteekend uit Olmutz, alwaar de Keizer nooit geweest is en het verwonderlykste is dat zy by de Armée van Mainz aan de orde van den dag gesteld is geworden". Degene, die de auteur van deze valsche proclamatie was, zou naar alle gestrengheid der wetten gestraft worden. „Kan er eene grooter misdaad in eenen geciviliseerde staat zyn, dan misbruik te maaken van den naam van den Souverein?"

Aldus leefde de Utrechtsche burgerij dank zij de Utrechtsche Courant den slag van Austerlitz en al wat daarop volgde, mee.

W. G. v. R.

- 1) Uitgever was toen J. van der Schroeff Gzm.; drukkers de Leeuw en Comp. Austerlitz" en den „veldslag bij Olmutz" gesproken.
- 2) In den beginne werd in de Utr. Courant atwisselend van den „slag bij Olmutz" en den „veldslag bij Olmutz" gesproken.
- 3) Lange soldaten-overjats; manteau à capuchon.
- 4) Keizer van Rusland.

MAANDBLAD VAN „OUD-UTRECHT"

VEREENIGING TOT BEOEFENING EN TOT VERSPREIDING VAN
DE KENNIS DER GESCHIEDENIS VAN UTRECHT EN OMSTREKEN

1 OCTOBER 1943

ONDER REDACTIE VAN:
G. A. EVERS

18e JAARGANG
Nº 7

UITGAVE DER VEREENIGING. ADRES: VAN SPEIJKSTRAAT 20

MEDEDELINGEN UIT DE VEREENIGING.

Ons Maandblad. — Het doet ons groot genoegen, U het Maandblad wederom te kunnen toezenden. Ons bereikte einde September j.l. tot onze vreugde de mededeeling, dat het betrokken Departement had toegestaan, dat het over de maand October weer verscheen.

Het Bestuur van Oud-Utrecht was destijds, op zijn verzoek, in de gelegenheid gesteld bij monde van een zijner leden ten Departement te zyn belangen toe te lichten en heeft gelukkig de overtuiging kunnen schenken, hoe moeilijk door eene Vereeniging als de onze een Maandblad gemist kan worden.

Immers, wij hebben dit orgaan niet alléén noodig voor de gewone mededeelingen aan de talrijke leden, maar bovendien voor beknopte historische verhandelingen en voor mededeelingen betreffende te houden excursies, — en eene inleiding daarvan —.

Het geregeld contact, dat daardoor tusschen de Vereeniging en hare leden bestaat is van groot belang.

Ten aanzien van het Jaarboekje kan worden medegedeeld, dat dit in de tweede helft van October a.s. kan worden tegemoet gezien.

Stichting „Het Utrechtsch Monumentenfonds". — De leden hebben reeds elders kunnen lezen van de oprichting van bovengenoemd Fonds. Reeds in 1933 heeft er tusschen het toenmalig Gemeentebestuur en het bestuur van Oud-Utrecht eene gedachtenwisseling plaats gehad omtrent de oprichting van een dergelijk Fonds. (Zie Jaarboekje 1934, blz. 16 en 20—21). Het bestuur van Oud-Utrecht heeft toen in een schrijven medegedeeld dat zijne Vereeniging gaarne tot die oprichting zou medewerken en zich doen vertegenwoordigen in het bestuur van dit Fonds.

Dat voornoemde plannen thans tot werkelijkheid zijn geworden moet zeer worden gewaardeerd, daar hierdoor de mogelijkheid wordt geopend, restauraties uit te voeren — of te helpen uit voeren — in gevallen, waarin zij anders achterwege zouden zijn gebleven. Het spreekt van zelf, dat een dergelijk Fonds pas in de toekomst, wanneer door samenwerking op ruime schaal van de stichters en begunstigers het werkkapitaal zal zijn gegroeid, in vollen omvang werkzaam kan zijn.

In de bijdrage: „Plichten tegenover het verleden” in het Maandblad van Juni j.l. dienen enige onjuistheden te worden hersteld: 1e. het huis Hoogt 2 heeft slechts één trapgevel, zoodat de laatste zin op bladzijde 42 moet luiden: „Gebouwd op den hoek van de Hoogt en de Slachtsteeg, heeft het twee gevels, welke in stompen hoek op elkaar staan, terwijl de voordeur juist in de snijlijn dier gevels is aangebracht; een der gevels is een trapgevel; 2e. in noot 1, bladzijde 44, wordt verwezen naar No. 23, Zuilenstraat, dit moet zijn No. 9;

3e. in noot 2, bladzijde 44, moet worden gelezen, dat van perceel Hoogt 4 de voorgevel gespeisterd is.

Intusschen is het perceel Hoogt 2 door de gemeente Utrecht aangekocht, waardoor gelukkig het behoud en eene oordeelkundige restauratie van dit perceel verzekerd is. Dit stemt tot voldoening. A.N.L.O.

UTRECHT EN JACOB OBRECHT.

Nog steeds wordt door velen beweerd, dat de beroemde componist Jacob Obrecht, wiens leven grootdeels in de 15e eeuw valt, een Utrechter zou geweest zijn. Daarmede wordt dan bedoeld, dat hij of te Utrecht geboren is, of te Utrecht kapelmeester of organist geweest is, of wel beide. Jammer genoeg voor hen, die zich op deze feiten willen beroepen om de grootheid van Utrecht naar voren te brengen, is het eerste zeker niet juist en het tweede hoogstwaarschijnlijk ook niet.

Wil men, zelfs uit de laatste tijd, nog een paar bewijzen, dan noem ik uit niet-muzikale kring Huizinga¹⁾, die Obrecht noemt als leider van de kapel van Karel de Stoute te Utrecht, en Van Leeuwen¹⁾, die, waar het Obrecht betreft, spreekt van een „Nederlandsch toonkunstenaar, eertijds organist van de Dom te Utrecht”. Doch wat erger is, een ander bewijs is afkomstig uit het werk van een musicoloog, nl. van Liuzzi²⁾, die zegt, dat Obrecht is „venuto da Utrecht in Olanda”. Een feit is, dat er, wat de levensloop van Obrecht betreft, nog veel niet opgehelderd is. Om te beginnen staat zijn geboortejaar niet geheel vast, in tegenstelling met zijn sterfjaar. Iedereen die maar iets aan muziekgeschiedenis heeft gedaan, weet te vertellen, dat Obrecht in 1505 te Ferrara aan de pest is overleden. Doch hoe oud hij toen was weten we niet. Vroeger gold algemeen ± 1430 als geboortejaar, zooals verschillende schrijvers³⁾

0) J. Huizinga. Herfsttij der middeleeuwen. 1928, pg 381.

1) A. P. van Leeuwen. Het groote puzzle-boek. (± 1939), pg 191.

2) F. Liuzzi, La relazione musicale tra Flandria e Italia nel secolo XV. In Bulletin de l'Institut historique belge de Rome. XIX. 1938, pg 199.

3) F. J. Fétis. Biographie universelle des musiciens. VI. 1878, pg 343.

H. Viotta. Lexicon der Toonkunst. II. 1883, pg 88.

A. W. Ambros. Geschichte der Musik. III. 1893, pg 182.

aangeven, waarvan we er hier enkele vermelden. Enkele gaan iets later⁴⁾, tot ongeveer 1440; elders⁵⁾ vindt men nog weer een later jaar, 1450. Maar nog niet zoo lang geleden vindt men nog weer ± 1430 vermeld, bijv. bij Gombosi⁶⁾, die een uitvoerige studie wijdde aan de werken van Obrecht, doch wat de biografie betreft geen zelfstandig onderzoek deed, en bij Keller en Kruseman⁷⁾. Zij, die het op 1450 aanhielden komen wel het dichtst bij de waarheid. De jongste onderzoeken, o.a. van Juten⁸⁾ geven aan, dat op 17 Augustus 1470 aan de Universiteit te Leuven werd ingeschreven „Jacobus Jacobi Obrecht, Leodiensius dyocesis” en daar men zich veelal op 16- à 17-jarige leeftijd liet inschrijven voor de faculteit der vrije kunsten of wijsbegeerte, waarover het hier gaat, moet het geboortejaar worden gesteld op ongeveer 1453⁹⁾; Juten zegt dan ook kort na 1450. Ook bij Smijers¹⁰⁾ vindt men vermeld omstreeks 1453. Kortgeleden deelde echter Smijers¹¹⁾ mede, dat op grond van het motet „Mille quingentis” verondersteld kan worden, dat de bedoelde student niet de latere componist is, dat de eerste zekere gegevens waarover we beschikken zijn zijn benoeming tot zangmeester te Bergen op Zoom in 1479 en het opdragen van de eerste mis op 23 April 1480 en dat men op grond van die jaartallen ongeveer 1455 als geboortejaar zou kunnen aannemen.

Bij Smijers vinden we in het eerste geval de schrijfwijze Obrecht in het andere Hobrecht. Dit is niet toevallig. Kennismaking met composities voorkomende in een door Angles¹²⁾ ontdekt handschrift uit de 15e eeuw, dat bewaard wordt in de kathedraal te Segovia, leert dat de componist zelf schreef Hobrecht. Het weglaten van de h zal wel in het spraakgebruik hebben gelegen; het wijst in de richting van Brabant. En zoo komen we vanzelf op de kwestie van de geboorteplaats. De meeste van de hierboven genoemde schrijvers geven als zoodanig Utrecht aan¹³⁾. Gombosi,

4) H. Mendel. Musikalisches Conversations-Lexicon. VII. 1887, pg 314.

E. A. Melchior. Wetenschappelijk en biographisch woordenboek der toonkunst. 1890, pg 306.

5) E. Naumann. Illustrierte Musikgeschichte. 1919, pg 128.

J. Combarieu. Histoire de la musique. I. 1920, pg 429.

A. Pirro. Histoire de la musique XVIe siècle. 1940, pg 192.

6) O. J. Gombosi. Jacob Obrecht. 1925, pg 127.

7) G. Keller en Ph. Kruseman. Geïllustreerd Muzieklexicon. 1932, pg 511.

8) G. C. A. Juten. Jacob Hobrecht. In Fédération Archéologique et Historique de Belgique. XXVIIIe Session, Congres d'Anvers. 1930. Annales II. 1931, pg 441 sq.

9) A. Piscaer. Jacob Obrecht. In Sinte Geertruydsbronnen. 1938, pg 7.

10) A. Smijers. Algemeene Muziekgeschiedenis. 1940, pg 120.

11) A. Smijers. Het Motet „Mille quingentis van Jacob Hobrecht. In Tijdschrift der Vereniging voor Nederlandsche Muziekgeschiedenis. XVIIe. 1942, pg 215.

12) H. Angles. Un manuscrit inconnu avec polyphonie du XVIe siècle conservé à la cathédrale de Segovie (Espagne). In Acta Musicologica VIII. 1936, pg. 6 sq.

13) A. Pirro. Obrecht à Cambrai. In Tijdschrift der Vereniging voor Nederlandsche Muziekgeschiedenis. XIIe. 1927, pg 78.

die overigens in zijn biografische mededeelingen niet vrij uitgaat, zegt tenminste „waarschijnlijk te Utrecht”. En diegenen van de bedoelde schrijvers, wier werk na 1927 valt, noemen niet Utrecht. Wie, zoals Keller en Kruseman, nog in 1932 wel Utrecht noemen, geven blijk dat ze niet „bij” zijn.

Voor Utrecht als geboorteplaats is geen enkel bewijs te vinden. In 1927 echter kwam Pirro¹⁴⁾ met de mededeeling, dat op 28 Juli 1484 de kanunniken van de kathedraal te Kamerijk „Jacobum Obreth de Bergis” benoemden tot leider van hun kinderkoor¹⁵⁾, waaruit hij niet ten onrechte leest Bergen op Zoom. Nu behoeft dit nog wel niet veel meer te zeggen dan dat Obrecht toen te Bergen op Zoom gevestigd was en inderdaad was hij van 1479 tot 1484 zangmeester van het O.L.V. Gilde aldaar, maar het heeft toch tot verdere onderzoeken in de rekeningen van dat Gilde en van de Stadsrekeningen geleid. En dan blijkt dat de naam Obrecht te Bergen op Zoom veelvuldig voorkomt. Dat Asberg¹⁶⁾ daaruit de conclusie zou getrokken hebben, dat de musicus Obrecht mogelijk te Bergen op Zoom geboren zou zijn, zoals Juten¹⁷⁾ beweert, is niet juist. Dit is wel gedaan door Anny Piscaer¹⁸⁾, die een poging doet om de stamboom van de familie Obrecht samen te stellen. De componist zou dan een zoon zijn van een vroegere Jacob Obrecht, gevestigd te Bergen op Zoom, en dus waarschijnlijk aldaar geboren zijn. Door Juten¹⁹⁾ wordt het familieschema eenigszins anders gegroepeerd zonder er op in te gaan waarom hij het verandert; hij merkt op dat de afstamming van de musicus van een vroegere Jacob nog niet als zeker is vastgesteld. Smijers²⁰⁾, die de vertaling geeft van de tekst van het motet „Mille quingentis” merkt op, dat uit die tekst blijkt, dat de daarin genoemde Jacob Hobrecht, waarmee hoogstwaarschijnlijk de componist bedoeld is, een zoon was van Willem Hobrecht en dat men misschien op grond van die tekst zou kunnen aannemen dat Jacob tijdens een verblijf van zijn ouders op Sicilië het levenslicht aanschouwde; in elk geval heeft Willem Hobrecht eenige tijd op Sicilië vertoefd.

Wat het eventuele verblijf van Obrecht in latere jaren te Utrecht betreft is ook op te merken, dat daarvoor geen afdoende bewijzen te vinden zijn. Hetgeen niet wil zeggen, dat men met zekerheid kan vaststellen waar hij dan vóór 1479 — van die tijd af is het wel bekend — inderdaad gevestigd is geweest. Aan zijn vermeend

- 14) H. Riemann. Handbuch der Musikgeschichte. IIe. 1920, pg 276. Over het geboortejaar zwijgt hij.
- 15) Bibl. de Cambrai, Ms 1061, fol. 187.
- 16) Asberg. Obrecht te Bergen op Zoom. In Taxandria XXXV. 1928, pg 21.
- 17) A. J. I. Juten. Nog eens over Jacob Obrecht, de „sangmeester”. In Taxandria XLVIII. 1941, pg 154.
- 18) Piscaer, l.c. pg 15.
- 19) A. J. L. Juten, l.c. pg 156.
- 20) A. Smijers. Twee onbekende Motetteksten van Jacob Hobrecht. In Tijdschrift van de Vereniging voor Nederlandsche Muziekgeschiedenis, XXVe. 1941, pg 134^e.

verblijf te Utrecht wordt dan door de verschillende schrijvers — de een neemt het getrouw van de ander over — toegevoegd, dat hij in die tijd de leermeester zou zijn geweest van de jonge Erasmus.

De verwarring is begonnen in 1846 bij Dodt van Flensburg²¹⁾. Deze schreef zijn artikel naar aanleiding van zijn kennismaking met de studie van Schreiber²²⁾ over de muziektheoreticus Glareanus (zijn eigenlijke naam was Loris; de naam Glareanus nam hij aan, omdat hij afkomstig was uit het kanton Glarus in Zwitserland), die een leerling en vriend van Erasmus was. Dodt hoopte over de verhouding Erasmus-Glareanus iets nieuws te vinden, speciaal over het feit, dat Erasmus aan Glareanus zou hebben medegedeeld, dat hij te Utrecht les had gehad van de organist van de Dom, Obrecht, zoals in die tijd vaak beweerd werd; hij vond echter niets. En bij Glareanus zelf heeft hij blijkbaar niet gezocht, anders zou hij op twee plaatsen in diens Dodekachordon wel wat gevonden hebben. Er staat nl. op één plaats:²³⁾ Hij (= Jacob Hobrecht) onderrichtte de jonge Erasmus in de muziek, zooals wij zelf vele jaren geleden uit Erasmus' eigen mond vernamen” en elders²⁴⁾ „Jacob Hobrecht, die de leermeester was van Erasmus van Rotterdam”. Men lette er intusschen op, dat er niet bij staat dat dit leeraarschap te Utrecht plaats vond. Dodt merkt verder op, dat in de brieven van Erasmus er een voorkomt aan een zekere Johannes Obrecht en een aan Johannes Mauricius, waarin de laatste wordt verzocht brieven af te geven aan Johannes Obrecht. Dodt wil intusschen niet beweren dat deze Johannes Obrecht de componist was, waar Glareanus spreekt van Jacobus Obrecht. Maar het is zeer wel mogelijk, dat de voornaam bij Glareanus op een vergissing berust.

Moll²⁵⁾, die bij zijn werk steunde op de mededeelingen van Dodt van Flensburg, zegt dat in de kapel te Utrecht van David van Bourgondië kapelmeester was Jacob Hobrecht onder toevoeging alweer dat hij Erasmus tot leerling heeft gehad. Later evenwel heeft hij het ook over een Johannes, die volgens hem vaak willekeurig Johannes Hobrecht werd genoemd en soms zonder reden vereenzelvigd werd met Jacob Hobrecht.

Tenhaeff²⁶⁾, die zijn best doet om Utrecht hoog genoeg te stellen om een Jacob Obrecht te hebben voortgebracht, slaagt niet in het bewijs daarvoor; Johannes zit hem daarvoor te veel in de weg.

- 21) J. J. Dodt van Flensburg. Erasmus en zijn Utrechtsche muziekmeester. In Berigten van het Historisch Gezelschap I. 1846, pg 167.
- 22) H. Schreiber. Heinrich Loriti Glareanus, gekrönter Dichter, Philolog und Mathematiker aus dem sechszehnten Jahrhundert 1837.

23) Glareani Dodekachordon pg 256: [Jacobus Hobrecht] fuit..... puero auidivimus”.

24) pg 426 „Jacobus Hobrecht et ipse Belga, quippe qui D. Erasmo Roderamo Praeceptor fuit.”

25) W. Moll. Kerkgeschiedenis van Nederland vóór de Hervorming. IIe. 1869, pg 318.

26) N. B. Tenhaeff. Magister Johannes. In Tijdschrift voor Geschiedenis. Jg 39. 1924, pg 1 sq.

Zelfs komt hij er toe te zeggen, dat de mededeeling van Fruin ²⁷⁾, waarbij Jacob Obrecht na 1470 organist van de Dom was, berust op misverstand van zijn zegslieden.

Met dat al is de kwestie er niet duidelijker op geworden, maar aannemende, dat Glareanus zich vergist heeft, wordt toch wel aannemelijk, dat niet Jacob Obrecht degene is die kapelmeester en/of organist aan de Dom te Utrecht is geweest. Deze opvatting wordt versterkt door de zeer terecht door Anny Piscaer ²⁸⁾ gemaakte opmerking, dat het niet waarschijnlijk is te achten, dat Obrecht zijn functie van koördirecteur te Utrecht — die dan tusschen 1470 en 1480 zou vallen — in 1479 zou verwisseld hebben voor die van zangmeester te Bergen op Zoom, hetgeen en als functie zelf en als belangrijkheid van de betrokken kerken een achteruitgang zou zijn geweest.

De reeds enige malen genoemde Johannes, daargelaten of hij, die veelal zonder verdere toevoeging wordt aangeduid al of niet Obrecht heette, wordt bij enkele auteurs aangegeven als „blinde Jan”. Aan hem is door Alberdingk Thym ²⁹⁾ een romantisch verhaal gewijd; vrij uitvoerig is zijn verblijf te Utrecht beschreven door Tenhaeff ³⁰⁾. Hij kwam er vermoedelijk in 1461 en bleef er werkzaam tot zijn dood in 1487. In het romantische verhaal wordt aangenomen dat hij pas later blind werd; hij zou dan eerst krijgsman geweest zijn en eerst later tot de geestelijke stand zijn toegedren. Bij Moll ³¹⁾ is de blindheid reden om te betoogen, dat het hier niet betreft de componist. De blindheid van Johannes en het veel later overlijden (1505) van Jacob Obrecht betreffen hem de identiteit aan te nemen. Een blinde kon goed organist zijn, zoo zegt hij, maar kwalijk ingewikkelde composities, schrijven. Geheel afdoende is dit argument niet. Meer kracht zit er in zijn argument, dat ondenkbaar is, dat men Jacob Obrecht, indien hij dan blind was, als kapelmeester naar Antwerpen zou halen. Doch veel overtuigender zou hij met dit argument geweest zijn, wanneer hij had geweten en geschreven, dat de componist na zijn vermeend verblijf te Utrecht, alvorens naar Antwerpen te gaan, te Bergen op Zoom, Kamerijk, Brugge, Ferrara en weer Brugge heeft gewoond en na Antwerpen nog weer Bergen op Zoom, Brugge, opnieuw Antwerpen en Ferrara als verblijfplaats heeft gehad.

Wat „blinde Jan” betreft is nog op te merken dat Stephan ³²⁾, doch zonder enige toelichting, de mogelijkheid oppert, dat deze zou zijn de componist Johannes Touront, die in een enkel handschrift met „cecus” wordt aangegeven. Hij heeft echter verkeernd ge-

27) R. Fruin's Verspreide geschriften. VIII. 1903, pg 271.

28) Piscaer, l.c., pg. 9.

29) J. A. Alberdingk Thym. De organist van den Dom. In Verspreide verhalen in proza. I 1879, pg 61—80 (het stuk zelf is van 1848).

30) Tenhaeff, l.c., pg 1—7.

31) Moll, l.c., pg 327.

32) W. Stephan. Die burgundisch-niederländische Motette zur Zeit Ockeghem's. 1937, pg 90.

citeerd uit Moll ³³⁾, waar alleen sprake is van Johannes Obrecht. In het Register bij Moll komt Touront in het geheel niet voor.

We vermelden nog, dat in de galerij van de Dom te Utrecht tegen de muur dit grafscript te lezen is: Int laer ons He'n MCCCLXXXVII op sinte Egidius avont sterf blijnde Ianus orgaïste deser kercken”.

Uit ons artikel blijkt wel duidelijk, dat het tal van onopgeloste kwesties bevat. Het is te hopen, dat verder onderzoek in de archieven moge leiden tot opheldering van hetgeen thans nog ontbreekt.

Dr. J. du SAAR.

33) W. Moll. Die vorreformatorische Kirchengeschichte der Niederlande (vert. door P. Zuppke). 1895, pg 575.

UTRECHT IN ROMANVORM.

LOOSJES, P.z., A., Wilhelmina en Clara van Vroonenstein. (Zedelijke verhaalen II, 1). Haarlem, 1804. 80.

Deze romantische geschiedenis uit een reeks van acht zedelijke verhalen, die de bedoeling heeft „van te vermaken en tevens te stichten”, speelt zoo goed als geheel te Utrecht.

De bovengenoemde zusters waren te Utrecht uit een oude Stichtische familie geboren. „Schoon zij alleen den naam van het ridderlijk geslacht bewaard hadden, daar alle de papieren en bewijsstukken door den tijd en de oorlogen verloren geraakt waren, was 'er eger eene mondelinge overlevering, dat zij wel degelijk van eene aanzienlijke afkomst en adellijken bloede waren. Vader Van Vroonenstein, een zeer goeod man, had ook door zekere deftigheid in zijn voorkomen en in zijn geheel huishouden, waartoe zijne huisvrouw mede niet ongeeneen was, altijd de eer der onbekende voorouders pogen otehouden; en beide de dochters waren, op eene zeer fatsoenlijke wijze, tot staatte jonge juffrouwen opgevoed... Zij hadden op eene Fransche schole te IJsselstein de grondslagen eener beschaafde opvoeding voltooid, en... beide zusters hadden het geluk gehad, dat haar van de kostschoolhouders uitmuntende godsdienstige beginselen waren ingestort.”

„Vader Van Vroonenstein werd onverwacht uit het leven gerukt... juist ten tijde, toen Utrecht, ter gelegenheit van de burgerlijke onlusten, bij aanhoudendeheid met inlegering van Hollandsche burgers belast was.” De roman in miniatuur, wat deze geschiedenis is, begint dus in 1786, zooals ook blijkt uit het bezoek van een neef, luitenant van een korps burgers uit Rotterdam.

Wilhelmina, de oudste dochter, houdt „op eene behoorlijke wijze van de genoegeen en vermaken van het leven.” Clara daarentegen verkiest een stijl en ingetogen bestaan en sluit zich na einigen tijd bij de broedergemeente te Zeist aan. Na een ervaring van meer dan tien jaar is Clara er echter van „overtuigd, dat het middel tot geluk en deugd niet bestaat in zich af te zonderen van, maar, zoveel onze zwakheden toelaten, braaf te leven in de waereld.” Ze trouwde toen met een vroeger afgewezen Rotterdamschen koopman, den zwager harer zuster.

Wilhelmina, reeds sedert lang de vrouw van den kapitein ter zee Leonard Visvliet en moeder van zes kinderen, was in het ouderlijk huis te Utrecht blijven wonen. Aan haar huwelijk liet Loosjes dat harer vriendin Elizabeth de Vos voorafgegaan en het huwelijksbal in „Groot Paushuizen” geven. (Paushuizen is echter eerst in 1799 als hotel-restaurant in gebruik gekomen).

Loosjes' verhalen geven een treffenden kijk op den gedachtengang van zijn tijd, op de burgerlijke begrippen van het laatst der 18de eeuw, die blijkbaar ook de zijne waren. Als uiting daarvan zal dan ook wel de vergelijking van Utrecht met Rotterdam gedacht moeten worden, die hij een Rotterdamsch koopman in

den mond legt, wanneer Wilhelmina en haar vriendin voor de eerste maal (in 1787) bij haar oom De Hoop logeerden: „Rotterdam“, betoogde hij, „is eene heel andere stad als Utrecht, maar iedere stad heeft zo zijne bijzonderheden. Men heeft bij voorbeeld bij de Utrechtsche akademie den tempel Salomo's, dien ik over vijf en twintig jaar eens gezien heb, met genoegen en stichting moet ik zeggen,... en hier hebben wij nu het beeld van Erasmus.“

De bedoelde tempel was het door prof. D. Mill geconstrueerde model, dat in 1757 ten behoeve van de hoogeschool was aangekocht en in het Theatrum anatomicum aan de Lange Nieuwstraat stond opgesteld.

LOOSJES, Pz. (A.). Historie van mejufvrouw Susanna Bronkhorst. Haarlem, 1806—1807. 80.

Een zesdeelige roman in 250 lange brieven, vaak in den vorm van samen-spraken, die voor het meerendeel door de hoofdpersonen in nauwelijks tien maanden tijds worden gewisseld.

Susanna Bronkhorst is een Amsterdamsche koopmansdochter, die door haar stiefmoeder wordt gedwongen het vaderlijk huis te verlaten en korten tijd daarna, wanneer de zaken van haar vader mis gaan, een betrekking moet zoeken. In April treedt ze in dienst van de weduwe H. Beukelman-ten Hoof, die een modezaak aan de Hamburgerstraat te Utrecht drijft en met een kraam, waarin Susanna soms mee moet helpen, de voornaamste kermissen bereidt.

In de brieven, die uit tal van plaatsen geschreven worden, demonstreert de schr. zijn kennis op velerlei gebied en wil hij ook den indruk wekken, dat hij die plaatsen goed kent. Die kennis blijkt nog al oppervlakkig te zijn. Zoo vertelt hij, wat Utrecht betreft, van de Remonstrantsche schuilkerk, die tot Januari 1807 aan de Rietsteeg gelegen was; van de Vurigse kolom, het verbeterhuis aan de Lange Nieuwstraat, dat den student Pieter de Graaf als voorland wordt toegezegd, wanneer hij niet eindelijk ernst van de studie gaat maken.

Susanna wordt door een minnaar, Louis Kraaijestein, die kwade bedoelingen heeft, achtervolgd en zoodra deze haar verblijft te Utrecht op het spoor is gekomen, huurt hij een kamer bij den zadelmaker Stroobach in de Hamburgerstraat, schuin tegenover de modezaak van juffrouw Beukelman, en tracht hij zijn hospita als medewerkster aan de volvoering zijner snoode plannen te winnen. Op zijn vraag: kunt gij zwijgen, antwoordt de nieuwsgierige en praatziëke vrouw, die het moordjaar (63 jaar) reeds gepasseerd is: mijn man, onder ons gezegd, vaart niet digt... maar gij kunt op mij bouwen... mijn woord staat zoo vast als de Domtoren... En als Kraaijestein daarop reageert: nu, dan weet ik niet, of ik u wel durf vertrouwen, want ik heb eens gehoord, dat die wat wankel staat, dan betreft haar gezicht, want de Domtoren en Domkerk, en de Dombereen en Dominees liggen haar vrij na aan het hart.

Behalve door deze zegswijze lucht de schr. zijn kennis van Utrecht nog door juffrouw Stroobach een jongen aan te laten roepen, met de woorden: jochiel mennechi — kom eens boven.

Als Susanna in Mei voor modezakken naar Parijs vertrekt en ook daar door haar belager achtervolgd en naar Versailles gelokt is, schrijft haar reisgenoot, dat ze daar de tuinen zagen, met heele mooie springende fontein, nog mooier dan op Zijdebaten en dat is toch heel mooi. Na vreeselijke lotgevallen en bijna niet te overleven avonturen wordt ze te Parijs toevallig terug gevonden in het Hotel Dieu, een ziekenhuis voor daklozen, en wel door een vroeger versmaden aanbieder, den braven Philip Walraven. Hij zorgt voor een betere verpleging, zoodat ze haar herstel geheel aan hem te danken heeft en in Juli naar Utrecht kan terugkeeren. Spoedig daarna verlooft ze zich, niet met haar nobelen levensredder, doch met diens vriend Cornelis de Klerk, die een West-Indisch fortuin erft en terloops ook haars vaders schulden betaalt. Weldra heeft dan de bruiloft plaats, die het begin is van een gelukkig huwelijksleven, dat Susanna als aardsche belooning is toegedacht. Dat geluk wordt op het buitengoed Heiderijk bij Velp gesmaakt.

MAANBLAD VAN „OUD-UTRECHT“

VEREENIGING TOT BEOEFENING EN TOT VERSPREIDING VAN
DE KENNIS DER GESCHIEDENIS VAN UTRECHT EN OMSTREKEN

1 NOVEMBER
1943

ONDER REDACTIE VAN:
G. A. EVERS

18^e JAARGANG
N° 8

UITGAVE DER VEREENIGING. ADRES: VAN SPEIJKSTRAAT 20

Prof. Dr. G. W. KERNKAMP † 9 OCTOBER 1943.

Ook „Oud-Utrecht“ erkent zijn plicht bij het verscheiden van dezen uitzonderlijk verdienstelijken man hem den cijns van eerbied en bewondering te wijden. Toch, lokaal-historicus alleen was Kernkamp in geenen deele. Breed was het veld zijner geschiedkundige belangstelling en werkzaamheid; van veler tijden menschen heeft zijn kunstvaardige pen het scherpe beeld geteekend, van het gebeuren in vroeger tijden, in verre landen en op wijde zeeën, heeft zijn bezielend woord tot velen gesproken. Maar niettemin, het ware wel een wonder, zoo hij ook niet gegrepen was geweest door de rijke historie van onze stad, waar hij van de lange jaren zijns levens er zeker wel zestig heeft gesleten, als scholier, student, als leeraar en wel het langst als gevierd academisch docent. Het bonte, ietwat verwarrend tafereel van Utrechts middeleeuwen heeft hem minder geboeid, al was hij op dit terrein lang geen vreemdeling, maar de later eeuwen van dezer stede historie hadden voor hem geen geheimen. Maar niet alleen was hij op dit gebied een kennend schouwer, ook gebouwd heeft zijn hand daar aan velerlei schoon en blijvend werk.

En nu ligt het toch wel geheel voor de hand en geheel in den aard van dezen geboren onderwijzman, dat het meest zijn belangstelling trok het levensbeeld van de hoogeschool, waaraan hij zijn studiën had volbracht en waartvan hij later, twee-en-dertig jaren lang, als hoogleeraar één der illustre figuren is geweest. Alleen reeds het *magnum opus* van zijn latere jaren, de twee lijvige deelen: *De Utrechtsche Universiteit 1636—1936*, voor het grootste deel van zijn hand en overigens onder zijn leiding tot stand gekomen, de schoone feestgave van het Utrechtsch Universiteitsfonds aan de Stichtsche *Alma mater* bij haar derde eeuwfeest; alsmede de drie deelen: *Acta et Decreta Senatus, Vroedschapsresolutiën* enz., door Kernkamp uitgegeven in de Werken van het Historisch Genootschap en het materiaal omvattend, waaruit hij in hoofdzaak zijn groote geschiedenis der Hoogeschool heeft opgebouwd, alleen deze werken reeds zouden voldoende zijn hem een eereplaats in te ruimen in de rij van Utrechtsch historieschrijvers van

B24053